

בית הדין הרבני הגדול ירושלים

תיק מספר : 1062141/1
 תאריך : כ"ג באדר ב התשע"ו
 הזנת החלטה : (02/04/2016)
 מערער :
 ת.ז :
 משיב/ה :
 ת.ז :
 הנדון : כתובה/פיצוי גירושין

ב"ה
 בפני כבוד הדיינים :
 הרב דוד ברוך לאו - דיין
 הרב דוד דב לבנון - דיין
 הרב אליעזר איגרא - דיין

פסק דין

האשה מערערת על פס"ד של ביה"ד האזורי המחייב אותה להתגרש, וקובע שהבעל פטור מכתובה ותוספתה. לטענתה אין סיבה לחייב אותה בגירושין, היא רוצה בשלום בית ומבקשת לחייב את הבעל לחזור אליה לשלום בית, ולחילופין, בלית ברירה, תסכים להתגרש אם תקבל את מלוא כתובתה.

לאחר שמיעת הטענות והמענות נראה לדחות את הערעור ביחס למה שנפסק שיש לחייב את האשה בגירושין. ולקבל את הערעור ביחס למה שנפסק שהבעל פטור מכתובה ותוספתה, ונבאר דברינו בקצרה.

חיוב גירושין

בי"ד קמא חקר ודרש את הצדדים בדיונים חוזרים ונשנים, ועיין בעובדות שהוצגו לפניו, והתרשם שאין כנות בתביעת האשה לשלום בית.

אומנם אם נבוא ונדון בנימוקים שנתנו להתרשמות זו, אפשר לפקפק בכך, כגון ההוכחה שהוכיחו מכך שהאשה הגישה תלונה כנגד בעלה במשטרה, ובקשה להרחיק את הבעל ממנה. לטענת הבעל זו היתה תלונת שוא. לאחר העיון בהחלטת בית המשפט עולה שהוא לא קבע שזו היתה תלונת שוא. בתלונה שניה של האשה על אלימות כלפי הילד, האשה אמרה בבית המשפט שהיתה תגרת ידים. ואם אכן כך היה, מותר לה להרחיקו כהתראה לעתיד, ולאחר מכן לחזור ולתבוע שלום בית.

וכגון מה שהוכיחו מכך שהיא דתיה ובעלה חילונית, שלא יתכן שהיא תרצה לחיות עמו ומכאן שאין כנות בבקשתה לשלום בית. יש לפקפק בכך, ראינו מקרים רבים של זוגות כאלה שחיים ביחד בהבנה. בפרט זוג כזה שלפנינו, שהבעל ממשפחה דתית והאשה בעלת תשובה.

אולם בהצטרף פרטים רבים מחייהם המשותפים, עולה תמונה של קונפליקט קשה ביניהם, שנמשך לאורך כל חיי נישואיהם, ולמעשה התחיל עוד לפני נישואיהם, עד שכמעט התבטלו האירוסין בגלל מריבה ביניהם, ובסופו של דבר הם חיים כל הזמן במריבה, האשה חושדת בו בבגידה, והמתח ביניהם הוא כל כך גדול שמגיע לדברי האשה לתגרות ידים ולתלונות במשטרה, יש ביניהם פער מנטאלי, וגם העובדה שהיא דתיה והוא חילונית בודאי מוסיפה לכך, יש ביניהם פרידות ארוכות, ולאחרונה הם פרודים כבר כמעט 3 שנים. לאור כל זאת, נראה שיש לקבל את התרשמות בי"ד קמא, שהנתק ביניהם הוא גדול ולא ניתן לאיחוי, וכפי שגם קובע הדיווח של יחידת הסיוע, וכך עולה גם מהבדיקה הפסיכולוגית. ולכן גם אם האשה אומרת בפיה "שלום בית", הדבר נראה תלוש מן המציאות, ויש לשער שגם היא לא מאמינה בזה, ואינה מבקשת שלום אלא שהיא לא רוצה להתגרש, במצב כזה שהיא מעגנת אותו בחינם היא חייבת להתגרש.

נלע"ד שדבר זה יש ללמוד מרבינו ירוחם, שכופין לגרש במקרה שאשה מורדת בבעלה, וכתגובה לכך בעלה חוזר ומורד בה, כופין אותו לגרש ואינו יכול לעגן את אשתו, למרות שהיא התחילה במרידה, אין לו זכות לעגן אותה. כך גם בעל שמורד באשתו ורוצה להתגרש, אם גם האשה אינה רוצה בשלום בית, אינה יכולה לעגן אותו, וחייבת להתגרש.

נוסיף לכך את מה שפסק רבי חיים פלאגי שלאחר י"ח חודש של פירוד כאשר לדעת ביה"ד אין שיקום לחיי הנישואין כופין לגרש.

על כן נראה לי שאין מקום להתערב במה שפסק ביה"ד האזורי **שהאשה חייבת לקבל את גיטה**.

חיוב כתובה

ביה"ד האזורי דחה את תביעת האשה לכתובה, ופסק שהיא מפסידה את כתובתה, בגלל ששניהם מורדים זה בזה, וזאת ע"פ מה שפסק רבינו ירוחם, שאם איש ואשה מרדו זה בזה כופין לגרש, ואינה זכאית לתוספת כתובה, "דאדעתא למשקל ומיפק לא יהב לה". בפסה"ד האזורי ביארו בטוב טעם ודעת, שהדין הזה שמפסידה את התוספת **נאמר אך ורק כאשר האשה התחילה במרידה**, אבל אם הבעל התחיל במרידה – אינה מפסדת את כתובתה. אולם לדעת ביה"ד האזורי בנדון דידן הרי זה יותר גרוע ממקרה של רבינו ירוחם, שבו לא מפסידה את עיקר הכתובה, במקרה דנן הפסידה גם את עיקר כתובה, כיון שמעשיה של האשה גרמו למשבר הנישואין, ולכך שהבעל לא חפץ בה, לפיכך פסקו שאינה זכאית לא לעיקר כתובה ולא לתוספת כתובה. והם ציינו כהוכחה לכך בעיקר את תלוות האשה במשטרה, שלדעתם נחשב למרידה בבעל, וגם נחשב לעוברת על דת, כמו אשה ש"מגזמת בבעלה להורגו" שנחשבת לעוברת על דת והפסידה כתובתה, ולדעתם כאן זה אף גרוע מזה, כי שם זה במחשבה בלבד, וכאן זה במעשה בפועל שהתלוונה כנגדו במשטרה, ולכן לדעתם במקרה כזה לא צריך התראה כדי להפסידה כתובתה.

נראה לעי"ד לחלוק על קביעה זו:

נקדים ונאמר, חז"ל נתנו כללים ברורים מתי אשה מפסידה את כתובתה, כגון במורדת, ולא כל מורדת אלא דוקא מורדת מתשמיש, וגם זה לאחר שהתרו בה, ולאחר שעברו י"ב חודש לדעת הרא"ש והטור, ולפני כן לא הפסידה כלום, או בעוברת על דת ולאחר התראה.

אולם אשה שמורדת ממלאכה, שאינה עושה עבודות הבית, אינה נחשבת למורדת לענין הפסד כתובה, אלא **כופין** אותה לעשות (שו"ע אה"ע סי' פ' סי' ט"ו).

וכן אשה כעסנית ובעלת מריבה אף היא אינה מפסידה את כתובתה, כמבואר ביבמות בדף סג: "הנני מביא רעה אשר לא יוכלו לצאת ממנה - אמר רב נחמן אמר רבה בר אבון: זו אשה רעה וכתובתה מרובה. נתנני ה' בידי לא אוכל קום - אמר רב חסדא אמר מר עוקבא בר חייא: זו אשה רעה וכתובתה מרובה."

ודוגמא לאשה רעה, מובא שם: "היכי דמי אשה רעה? אמר אביי: מקשטא ליה תכא ומקשטא ליה פומא. רבא אמר: מקשטא ליה תכא ומהדרא ליה גבא."

הרי לנו, שגם אם עשתה מעשים שיש בהם פגיעה בבעל, כגון שמדברת בצורה לא יפה כלפי בעלה, מפנה לו את גבה כאשר הוא מבקש את קרבתה, עדיין לא הפסידה כתובה.

גם אשה ש"הקדיחה תבשילו", דהיינו שפשעה כנגדו (טור סימן קי"ט), כמבואר במשנה בגיטין צ. לדעת ב"ה היא האשה שמותר לגרשה, ועל אשה כזאת נאמר שיש לה כתובה.

האם בנדון דידן יש לאשה דין מורדת? בעל טוען שקשה לו לקבל התנהגות שלה, שהיא נוטה לכעוס וכדומה, אבל לא נטען שהאשה מורדת מתשמיש, לאורך כל התביעה הבעל תובע גירושין והאשה תובעת שלום בית. גם מעיון בפרוטוקולים ומחוו"ד של יחידת הסיוע, ומהבדיקה הפסיכולוגית

ל"תפקוד הוריי", עולה שהאשה כל הזמן בקשה שלום בית, ומכל זה נראה שאשה זו לא מרדה בבעלה, לפחות לא בתחילת ההליך שהתנהל בביה"ד.

העובדה שהיא התלוננה נגדו במשטרה, והגישה תביעה בביהמ"ש לצו הגנה נגדו, אינה עושה אותה מורדת, מאחר ולפי דבריה עשתה זאת מפני שחששה מפניו, ואין זה מוכיח כלל שאינה רוצה בו. אע"פ שביהמ"ש לא מצא לנכון להוציא צו נגדו, מפני שלא ראה בו סיכון לאשה או לילד, מפני שהאשה דיברה רק על "תגרת ידים" ולא מעבר לכך, אין זה עושה אותה מורדת, מאחר ולפי דבריה היה לה חשש אמיתי מפניו. אפשר שהיא הגזימה בחששותיה כשפנתה למשטרה וגרמה להרגשת עלבון לבעל, אבל זה בודאי לא נעשה לשם מרידה בו. מלבד זאת, התלונה במשטרה היתה רק לאחר שהם כבר נפרדו והבעל אמר לה שהוא רוצה להתגרש, ועל מצב כזה אי אפשר לומר שהיא מורדת.

וכן לא נראה לע"ד לדמות את תלונות האשה במשטרה על אלימות כנגדה ל"אשה שמגזמת לבעלה להורגו", וגם אם נחליט שהיא הגזימה בכך שפנתה למשטרה, אין זה עושה אותה לעוברת על דת. אולם גם אם נדון אותה כעוברת על דת, מכל מקום צריך התראה. בפרט שהתלונה במשטרה היתה רק לאחר שהם כבר נפרדו והבעל אמר לה שהוא רוצה להתגרש, והיה עימות קשה ביניהם, ועל מעשה כזה הנעשה מתוך כעס לא נחשבת לעוברת על דת (עיין בבית שמואל סימן קטו ס"ק יא בשם הרשב"א, שאם עברה על דת חמת כעס וקטטה לא נחשבת לעע"ד אלא אם גרילה בכך).

ביה"ד קמא נימק את דבריו, להפסידה כתובה ע"פ רבינו ירוחם, אולם נראה שדבריו אינם מתאימים למקרה שלנו. רבינו ירוחם דבר במקרה שהאשה מרדה בבעלה תחילה ורצתה להתגרש, ואח"כ בעלה מרד בה. אולם במקרה דנן, האשה אמרה כל הזמן שהיא רוצה שלום בית וגם עתה חוזרת ואומרת שהיא רוצה שלום בית, גם אם נגיע למסקנה שהיא כיום אינה מאמינה בשלום בית, ומה שאינה רוצה להתגרש זה כדי לעגן אותו בחנם וגם זה כמו מרידה בו, ולכן היא חייבת להתגרש. אבל בודאי שהיא לא יזמה בשום שלב שהוא גירושין, במקרה כזה לא נאמר דינו של רבינו ירוחם שהפסידה תוספת כתובה. ומה שהיא התנהגה כלפיו לא יפה, יש לדון זאת לפי הכללים ההלכתיים של מורדת ועוברת על דת, וכל שלא מתקיימים הכללים הנ"ל אי אפשר להפסידה כתובה.

כפי שבררנו לא שייך להפסידה כתובה מדין רבינו ירוחם. נשאר לדון אם יש מקום **מספק** להפסידה כתובה מדין מורדת או עוברת על דת, ועל זה הביאו משו"ת יביע שמספק אם מגיע לה כתובה תפסיד את כתובתה, מפני שהמוציא מחברו עליו הראיה והבעל מוחזק בכתובה, ולמדו משם לענין נדון דידן, שיש לנו ספק אם האשה התלוננה כנגדו במשטרה בצדק או לאו, שזה עושה לנו ספק אם מגיע לה כתובה, ומספק היא מפסידה את כתובתה. נראה לנו שאין הנידון דומה לראיה, מפני שבמקרה דנן הספק הוא אם ניתן לה דין מורדת, או דין עוברת על דת, שמפסידה כתובה **מדין קנס**, ונלע"ד שכל עוד שיש לנו ספק בדבר אי אפשר לקנוס אותה מספק. בפרט שמורדת צריכה התראה, ועוברת על דת צריכה התראה ואי אפשר להתרות בה מספק, ולכן אינה מפסידה את כתובתה. וכך נראה להביא ראיה מדברי הבית שמואל באה"ע סימן קנ"ד ס"ק ב' וס"ק ה' ביחס לבעל שמורד ממזונות ואינו זן את אשתו, ובעקבות זאת האשה אינה רוצה לדור עם בעלה, שלדעת הבית שמואל אין לדון אותה כמורדת:

"כופין אותו לזון - לדעת כמה פוסקים הלכתא כרב דכופין אותו לגרש וי"ל אם היא אינה רוצה לדור עמו אין נעשית מורדת וי"ל קים לי כהני פוסקים כמ"ש בסמוך".

והקשה בית מאיר (הו"ד בפת"ש אה"ע קנ"ד ס"ק ג' ו-ו')

"הלא הבעל מוחזק בכתובה ויאמר קים לי שהיא מורדת?"

נלע"ד שהביאור בדברי הבית שמואל פשוט: מספק אין עושים אותה מורדת, שהרי לא ניתן להתרות בה, ואי אפשר לקנוס אותה מספק, וממילא אינה מפסידה את כתובתה.

לסיכום, יש לדחות את הערעור על חיוב בגירושין, והאשה חייבת לקבל את גיטה. אולם לא הוכח שהאשה מרדה בבעלה, ובודאי שלא היתה התראה בבי"ד, ולא מצאנו שהיא עברה על דת עם

התראה, הבעל תובע גירושין וגם אם כיום גם היא רוצה להתגרש וחייבת להתגרש, אין זו סיבה להפסידה כתובה, ולכן נראה לע"ד שלא הפסידה כתובה.

(-) הרב דוד דב לבנון

לאחר העיון בדברי עמיתי הרב לבנון שליט"א נראה כי לגבי חיוב הגירושין אכן דעתי מסכימה, לגבי החיוב הגירושין, נראה לענ"ד כדברי הרב לבנון שליט"א, שיש לפקפק בנימוקי ביה"ד קמא, אשר קבע על סמך כמה ראיות שאין האשה רוצה בשלום בית. אמנם הרב לבנון מסיים שאעפ"כ בהתחשב מהתמונה הכללית העולה מחיי הנישואין של בני הזוג, נראה שאין סיכוי לשלום בית ביניהם, ולכן מקבל הוא את החלטת ביה"ד קמא בענין זה.

אף לענ"ד נראה שיש לקבל החלטה זו, אולם מטעם שונה במקצת, שהרי גם אם נקבל את ההנחה שאין סיכוי לשלום בית בין בני הזוג, עדיין לא מבואר מדבריו מהו שורש החיוב של האשה להסכים לקבל גט מבעלה במקרה כזה, מלבד דברי ר' חיים פאלאג'י שאליהם מצוין בהחלטתו.

כנראה המקור לחיוב זה הינו מדברי ר' ירוחם הנזכר בהחלטת ביה"ד קמא, שכאשר הבעל טוען שאינו רוצה באשתו אך אינו מוכן לגרשה מטעמים שונים, ניתן לכפותו לגרש. וכ"ש שניתן לחייב את האשה במקרה המקביל להסכים לקבלת גט מבעלה.

אולם לענ"ד יש מקום לדברים אלו אך ורק כאשר מתברר לביה"ד בבירור שטענת שלום בית מצד אחד הצדדים אינה אלא טענה פיקטיבית בלבד, והוא עצמו חפץ בגירושין, אלא שרוצה לסחוט ויתורים מהצד השני. שבאופן כזה דבריו שרוצה בשלום בית אינם אלא פיטומי מילי בעלמא¹. אבל באופן שצד אחד באמת אינו מעוניין בגירושין, אלא שהצד השני אינו מסכים בשום פנים ואופן לחזור לחיים משותפים, לא מצאנו ראייה מדברי ר' ירוחם שניתן לכפות או אפילו לחייב את הצד שאינו מעוניין בגירושין בכך.

אולם מ"מ נראה שבמקרה שלפנינו יש לחייב את האשה בקבלת הגט, משום שהבעל טוען טענת מאיסה עלי בטענות מבוררות, באופן כזה שיש רגלים לדבר לטענתו, יש לחייב את האשה לקבל את הגט.

א. חיוב גירושין בטוען מאיסה עלי

הצד לחייב את האשה להסכים לקבל גט בטענת מאיס עלי, מקורו מדברי הפוסקים שדנו במקרה ההפוך, האם ניתן לחייב את הבעל גט במקרה שהאשה טוענת כך.

הרמב"ם פ"ד מאישות הט"ו כתב: **אם אמרה מאסתיהו ואיני יכולה להבעל לו מדעתי, כופין אותו להוציא לשעתו, לפי שאינה כשבויה שתבעל לשנוי לה.**

כידוע הרבה ראשונים חולקים על הרמב"ם בדין זה, ואף להלכה נפסק שלא כדעתו, וכמו שכתב השו"ע סי' עז ס"ב: **האשה שמנעה בעלה מתשמיש, היא הנקראת מורדת; ושואלין אותה מפני מה מרדה, אם אמרה: מאסתיהו ואיני יכולה להבעל לו מדעתי, אם רצה הבעל לגרשה וכו'.**

דקדקו הפוסקים מדבריו שדוקא אם רוצה לגרשה, אבל אין כופים אותו לכך.

אלא שעדיין יש לדון לפי דעת הסוברים שאע"פ שאין לסמוך על שיטת הרמב"ם וסיעתו לכפות לגרש בטענת מאיס עלי, מ"מ חיוב לגרש יש באופן כזה, כמו שכתב המאירי בכתובות סג, ב: **וקצת חכמי הדורות מפרשין בדבריהם יהיב לה גיטא שחייב, אלא שמכל מקום אין כופין אותו.**

¹ גם ביה"ד קמא כנראה סבר כך, אלא שטענתם שבמקרה שלפנינו טענת האשה אינה אלא פטומי מילי בעלמא, אין לה לכאורה על מה לסמוך [עכ"פ לפי מה שציינו בפסק הדין], וכמ"ש הרב לבנון.

בשטה מקובצת שם סד, א, כתב בשם תלמידי רבינו יונה: **וכתב רבינו יונה ז"ל וז"ל דאף על גב דאין כופין לתת גט באומרת מאיס עלי, היינו כפייה בשוטים, אבל ב"ד מודיעים לו שמצוה עליו לגרשה ונותנין לו עצה שיגרשנה, ואם לא יגרשנה האי מאי דאמרינן האי מאן דעבר אדרבנן מצוה למקרייה עברינא. ורבינו תם ז"ל היה אומר שאפילו זה לא נאמר לו, אלא שאם יבא לימלך אם יגרשנה בלא כתובה ב"ד נותנין לו עצה שיגרשנה לאלתר.**

בפד"ר ח"ז עמ' 204 בפסק דין של הגר"י ניסים הגר"ש אלישיב והגר"א גולדשמידט הרחיבו במחלוקת זו, ועוד הביאו מדברי ראשונים נוספים שנראה מדבריהם שסוברים שאין על הבעל חיוב לגרש כלל.

הגראי"ה קוק בשו"ת עזרת כהן סי' נו הכריע כדעת הסוברים שניתן לחייב את הבעל לגרש: **בענין חיוב מזונות של האשה, שבעלה הוא רע מעללים מאד, פושע ומסלף דרכיו עמה, עד שהכל מכירין שהצדק עמה, באמרה מאיס עלי... וכתבתי ע"ז סמוכין מהא דהויא אנוסה בזה, שאע"פ שאין אנו רשאים לצאת מגדרן של רוח"פ החולקים על הרמב"ם, ורש"י ורשב"ם דס"ל כותי' דכופין לגרש במאיס עלי, ודבריהם מובנים מאד היכי דאיתנהו טענות חשובות ומכריעות מצד האשה כנ"ד, מ"מ מפני חומר א"א אין אנו נהוגין לכופ' לגרש. אבל מ"מ מאחר שמצד הדין חייב הוא להוציאה מת"י, כסברת הרמב"ם שלא תהיינה בנות ישראל כשביות, כיון שהיא אומרת מ"ע בטענות מבוררות, והוא מעכב אותה שלא תוכל להנשא לאחר שיפרנס ויזון אותה, ודאי דסברא אלימתא היא שצריכין לחייבו במזונות, כדעת כת"ר, וכמש"כ בתשובתי הנ"ל.**

לכאורה דבריו תלויים במחלוקת ראשונים וכנ"ל, אולם כנראה שלמעשה הכריע כדעת הסוברים שהבעל חייב לגרש. וכן האריך להוכיח הגר"ח איזירר בשורת הדין ח"ב שיש לנקוט להלכה ולמעשה כדבריו.

לכאורה היה נראה להביא מקור לדבריהם מדברי הרמ"א ביו"ד סי' רכח ס"כ: **אבל אם האשה אומרת ששונאת אותו ונתנה אמתלא טובה לדבריה, מתירין לה שלא מדעתו, דאפילו אם כבר נשאה, האומרת: מאיס עלי, חייב להוציא. וכך כנראה נוקט בביאור דברי הרמ"א בשו"ת יביע אומר ח"ג אבהע"ז סי' יח².**

אולם אלמלא דבריו היה נראה לכאורה שאדרבה מדברי הפוסקים שם משמע שלא חילקו כך, שהרי כתב בט"ז שם: **היינו לדעת רמב"ם, אבל לא קיימא לן כן באבן עזר סימן ע"ז. וכן בביאור הגר"א שם: כ"ה דעת הרמב"ם, ואף שכל הפוסקים חולקין מהא דר"פ הנזקין מ"ט ב' מאי ד"א וכ"ת כו', מ"מ אינה מחויבת להיות עמו, וכ"ש דעדיין לא נשאה דמתירין לה.**

אם נאמר כדעה זו, שלמרות שאנו פוסקים דלא כהרמב"ם, מ"מ ההלכה היא שיש חיוב לגרש, הרי ניתן ליישב את דברי הרמ"א בפשיטות, ומשמע מדבריהם שלפי ההלכה אין אפילו חיוב לגרש³.

עוד יש להוכיח לכאורה דלא כדעה זו מדברי הרמ"א הנ"ל באבהע"ז סי' קיז סי"א, שכתב: **אבל משום שאר מומין אינו יכול לגרשה בעל כרחו, אבל מכל מקום אין כופין אותו להיות עמה, מאחר דמאיסה עליו, ורוצה לגרשה ולתת לה כתובתה. והרי אם הבעל חייב לגרש, כ"ש שהאשה חייבת להסכים להתגרש, ואם אכן זו דעת הרמ"א, א"כ מה החידוש בדבריו שאין כופים אותו להיות עמה.**

אולם למעשה המנהג בבתי הדין בימינו לסמוך על דברי העזרת כהן ולחייב את הבעל לגרש בטענת מאיסות מבוררת, ואם כן כל שכן שיש לחייב את האשה להסכים לגירושין באופן כזה.

גם אם נאמר שאין לסמוך על כך לענין חיוב הבעל, מכל מקום לגבי חיוב האשה יש להקל יותר, וכמבואר מדברי התומים בספרו בני אהובה (אישות פי"ד הט"ו) שכתב על דברי הרמ"א סי' עז ס"א,

² ע"י שו"ת ציץ אליעזר ח"ה סי' כו, שנוקט שמדברי הרמ"א הללו מוכח שאינו דוחה לגמרי את שיטת הרמב"ם מהלכה, אף על פי שלמעשה הכריע שאין לסמוך על דבריו.

³ אם כי ניתן לדחות ראייה זו, שהרי מקור דברי הרמ"א הם משו"ת מהר"ו ושם הובאו בפירוש דברי הרמב"ם, וא"כ יתכן שפוסקים אלו הבינו שמסתמא לזה גם כוונת הרמ"א.

שבעל המורד באשתו ורוצה לגרשה אינו נחשב מורד לענין זה שמוסיפים על כתובתה: **ואפשר דגם רמ"א מיירי בהך גוונא דטוען מאיס עלי או שאר טענות, ולכך אין להוסיף על כתובתה כיון דלדבריו האמת איתו ואין מוציאין מיד המוחזק. ולמד זאת מהרמב"ם דס"ל דאם היא טוענת מאיס עלי כופין אותו לגרש שלא יהיו בנות ישראל כשביות, מכ"ש באיש שהוא טוען כן שלא יהיה כשבוי. ואף על פי דלא קי"ל כרמב"ם, היינו לגבי אשה, בספק איסור דאורייתא, דשמה נתנה עיניה באחר, דגט מעושה פסול שלא כדין, וגם לעשות מעשה לגרש לא פסקינן כותיה, אבל בענין חרם דרבינו גרשום, וגם רק בענין ממון, כדאי הוא הרמב"ם לסמוך עליו דאינו עובר חרם דרבינו גרשום ופטור ממזונות. דהא לדינא דרמב"ם אפילו לגרשה בעל כרחה מותר, ולית כאן חרם דרבינו גרשום, וגם אין להוסיף כתובה, ולא להקרא מורד כלל, זה מה שנראה לי בדעת רמ"א, ולענ"ד נכון וברור הוא.**

כעין זה כתב גם בשו"ת מהרש"ם ח"ג סי' צג: **הרי שיטת הרמב"ם דבטוענת מאיס עלי כופין לגרש... ועכ"פ חזינן דהרמב"ם לאו יחידאה הוא, אלא דהרא"ש כתב מי יכניס את עצמו לפלוגתא דרבוותא לעשות גט מעושה שלא כדין, והובא גם בטוא"ע סי' ע"ז, מ"מ לענין חדר"ג דלשיטת כמה פוסקים הוא רק דרבנן פשיטא דיש לצרף שיטת הרמב"ם ושאר פוסקים דלא גרע כח האיש מכח האשה כמ"ש בתשו' הרא"ש כלל מ"ב, וא"כ בדטוען מאיסה עלי מהראוי להתיר לגרש בעל כרחה, ועכ"פ בדאיכא אמתלא מבוררת כהא דנד"ד שהיא חרשת יש להקל, וכן יש להתיר לו לישא אחרת ע"י מאה רבנים.**

אמנם גם מדברי הבני אהובה הנ"ל נראה שלא היה ברור לו שניתן לכפות את האשה להסכים לקבל גט, שהרי הביא שני צדדים לבאר את החומרא בכפיה על הבעל: **"בספק איסור דאורייתא... דגט מעושה פסול שלא כדין, וגם לעשות מעשה לגרש",** והטעם השני שאין לעשות מעשה כשיטת הרמב"ם, שייך גם באשה.

אולם לחייב את האשה להסכים לקבלת הגט בלי כפיה "בשוטים", נראה שאינו חמור יותר מדיני ממונות, ואם כן נראה שיש לסמוך על דברי הבני אהובה לכל הפחות לענין זה. וגם החולקים על דברים אלו וסוברים שאין להתיר חדר"ג בטענת מאיסות, מ"מ יתכן מאוד שידוד שניתן לחייבה להסכים לקבל את הגט.

לסיכום: בעל שטוען שאשתו מאוסה עליו בטענה מבוררת, ניתן לחייב את אשתו להסכים לקבל ממנו גט, אבל אם אינה מסכימה אין לכפותה על כך.

אלא שעדיין מוטל עלינו לברר, באיזה אופן נחשבת טענת הבעל כטענת מאיס עלי.

ב. מאיסות בחיי אישות

תחילה יש לדון האם צריך שהבעל יטען שמואס בקיום חיי אישות עם אשתו, או שאין חילוק בין טענה זו לכל טענת מאיסות או שנאה מטעם כל שהוא.

כדי לברר נקודה זו יש לעיין תחילה בדברי הרמב"ם וההולכים בדרכו בענין זה. כך כתב הרמב"ם פי"ד מאישות הט"ו שהוא עיקר המקור לנדון שלפנינו: **אם אמרה מאסתיה ואיני יכולה להבעל לו מדעתי, כופין אותו להוציא לשעתו, לפי שאינה כשבויה שתבעל לשנוי לה.**

כעין זה כתב בתוס' רי"ד כתובות סד: **דכיון דבעלה מאיס בעיניה אנוסה היא בדבר ולא מדעתה עושה כן, ואפילו אשה כשרה אי אפשר להבעל לשנאו לה, ואע"פ שאין שום מום ניכר בו... וזה דומה לאדם שאין יכול לאכול מאכל השנאו לו ונתעב עליו.**

אמנם יש מקום לומר שגם הרמב"ם וההולכים בדרכו אינם סוברים שיש לכפות לגרש אלא באופן שהאשה טוענת שבעלה מאוס עליה לענין קיום יחסי אישות, ולא בשנאה הנובעת מנימוקים אחרים, וכמו שמשמע לכאורה מלשונם.

בשאלה עמד כבר בשו"ת תורת אמת למהר"א ששון סי' קפו: נראה שהאשה הזאת אין טענתה טענת מאיס עלי, ואפי' מורדת מתשמיש מפורש לא ראינו בה שהרי לא מצאנו רק שאומרת איני רוצה בו כי שנאתיו... מכל מקום אכתי לא פשיטא לי שטענתה היא טענת מאיס עלי, שהרי הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה' א"ב כשבא להזכיר דין מאיס עלי כתב בלשון הזה: שואלין אותה מפני מה מרדה אם אמרה מאסתיהו ואיני יכולה להבעל לו מדעתי וכו', נראה מתוך דבריו המדוקדקים בכל מקום שכונתו לומר דמ"ש גמר' מאיס עלי היינו שתהיה טענתה שאינה יכולה להבעל לו מחמת מיאוס, וכמו שמורה דקדוק תיבת מאיס עלי כבשר חזיר וכו'. אבל אם לא תהיה טענתה מחמת מיאוס הבעילה לא היא טענתה טענת מאיס עלי, ואף שתאמר איני רוצה בו כי שנאתיו או לא יקרא עוד בעלי וכו' כמ"ש בנדון דידן, אין מורים אלו הלשונות על טענת מאיס עלי וכו' דאפשר שהשנאה לא תהיה מחמת מיאוס רק מחמת קטטה ומריבה או דבר אחר ואז לא היא טענתה מאיס עלי.

בביאור הדברים נראה שיש להוסיף, שעיקר טענת מאיס עלי כלפי כפיה לגרש או כלפי ביטול חיוב המזונות, אינו אלא משום שהטוען כך נחשב אנוס כלפי קיום חובותיו לבן או בת זוגו, וכגון אשה הטוענת שבעלה מאוס עליה, נחשבת אנוסה כלפי חובתה לחיות איתו כאשר עם בעלה, וכמבואר בלשון הרמב"ם והתוס' ר"ד הנ"ל, שאינה כשבוית חרב להיבעל לשנוי לה, ולפיכך אין לכפותה לקיים את חיוביה כלפיו. ומכך נוצר דין נוסף שמאחר שאין אפשרות לכפות עליה לחיות עימו, דעת הרמב"ם היא שכופים אותו לגרשה, שהרי אין שום תועלת בנישואין אלו.

לפי זה ניתן לומר שכל זה אינו שייך אלא במאיסות בקיום חיי אישות, שאין לאשה שום שליטה עליה, אבל שנאה של קטטה וכדומה, שהאשה יכולה לכוף את יצרה ולמנוע את הקטטה, ואז יוכלו לחזור ולחיות חיים משותפים, הרי אין לה שם אנוסה כלל.

עוד אפשר לומר שבאופן של שנאה בלא מאיסות יש תקוה שתתבטל השנאה בעתיד, וכלשונו של הגר"י הרצוג המובא להלן: ובשטוענת סתם שנוא יש תקוה שתעבור השנאה והרבה שונאים נעשים אוהבים, ולכן אין לכפות על גירושין, מכיון שהבעל יכול לומר שיש לו תועלת מנישואין אלו, כאשר תתגבר האשה על עצמה ויוכלו לחזור ולחיות חיים משותפים.

אמנם אחר כך כתב המהר"א ששון שם: ואפשר לומר ג"כ להפך דמאיס עלי הוא פי' שנאתיו איני רוצה בו וכו', דהיינו מאיס עלי והיינו שנאתיו, וכמו שמצינו להרמב"ם עצמו שסיים בלשונו שם ואמר שאינה כשבויה שתבעל לשנוי לה וכו', ולא אמר למאוס, א"כ היינו שנאתיו היינו מאסתיו. וכך הוא מצדד גם למעשה אם כי לא בבירור וכתב:

כל זה אני מספק בנ"ד ולא מצאתי בשום מקום מהפוסקים הכרח גמור ולא אפילו קצת הכרח בשום צד מהצדדים הללו, ואפשר שהם הניחוהו לרוב פשיטותו, ומ"מ המכוון אצלי הוא שכל איני רוצה בו שנאתיו לא נקרא עוד בעלי כו' הוא כמאיס עלי וכו'.

כן נראה מדברי הרמ"א סי' עז ס"ג בשם המהר"ם מרוטנבורג לענין דינא דמתיתבתא בטוענת מאיס עלי, שכתב: דכל זה באינה נותנת אמתלא וטעם לדבריה למה אומרת מאיס עלי; אבל בנותנת אמתלא לדבריה, כגון שאומרת שאינו הולך בדרך ישרה, ומכלה ממונו וכיוצא בזה, אז דיינינן לה כדינא שתקנו הגאונים.

משמע שכונתו גם לטענת שנאה רגילה הנובעת מכך שאינו הולך בדרך ישרה, ולא לטענה שמחמת זה מאוס עליה לקיים איתו חיי אישות.

כנראה שלדעה זו אין לחלק בין מאיסות בחיי אישות לבין שנאה, ובשני האופנים הללו האשה נחשבת אנוסה, וגם אין לתלות שלאחר זמן תעבור השנאה.

אבל בנתיבות משפט (הספרדי) דף ריג ע"ג נוקט לענין כפיה לגרש כצד הראשון של המהר"א ששון, ולדעתו דוקא לגבי דינא דמתיתבתא אין לחלק בין מאיסות לשנאה סתם: דהרמב"ם דס"ל דבטענת מאיס עלי כופין אותו לגרש, דקדק וכתב דדוקא באומרת שאינה יכולה ליבעל לו מחמת מאיסות,

דבכה"ג הוא דכופין אותו לגרשה מיד, כמ"ש בסוף דבריו שאינה כשבוית חרב שתיבעל למי ששנוא לה, אולם אם מאסה בו מפני שהוא מכלה ממונה וכיו"ב אין טענתה מספקת לכופו לגרש. אבל מהר"ם דאזיל לשיטתיה דבכל ענין אין כופין אותו, והתם לענין ממונה קאי שהיה דן בטענת מאיס עלי כדינא דמתיבתא, בכל טענה שתטען ותתן אמתלה לדבריה מפני מה מאסה בו וכו' היה דן דין מאיס עלי לענין הממון.

אולי הביאור הוא כנ"ל, שכלפי כפיה לגרש צריך שיהיה ברור שאין שום סיכוי שהחיים המשותפים יחזרו למסלולם, מה שאין כן כלפי לדונה כדינא דמתיבתא די בכך שאינה מורדת סתם, אלא יש סיבה לכך שאינה רוצה לחיות איתו. או שכלפי דינא דמתיבתא גם אם יש אפשרות שתשתנה דעתה, מ"מ כרגע אין לה שם מורדת כלל, ולכן אין להפסידה ממון כדין מורדת, משא"כ לענין כפיה לגרש, אין לכפות את הבעל אלא במקום שאין שום תקווה לחזרה לחיים משותפים.

עוד יש להוסיף בביאור הענין, שבדרך כלל טענת אונס אינה מועילה לחייב את הצד השני, וכמו שמקובל בהרבה מקומות, שאונס רחמנא פטריה, אבל אין אומרים שאונס רחמנא חייביה. וא"כ לכאורה אין מקום כלל לחייב את הבעל לגרש בגלל שהאשה אנוסה. ובהכרח שביאור הדברים הוא, שהאונס שלה רק גורם לכך שאין לחייבה לחיות איתו, ומכיוון שכך עליו לגרשה, ובמקום שיש סיכוי סביר שלאחר זמן תשנה את דעתה, אין לכאורה שום טעם לכפותו לגרשה. מה שאין כן כלפי דינא דמתיבתא ברגע שהאשה אנוסה הרי אין היא מורדת ופטורה מחיוביה כלפי בעלה, ודי בכך בכדי שנאמר שאין לקבוע עליה שם מורדת כלל, ואין להפסידה שום ממון, ומה נפק"מ לנו בכך שהמצב עומד להשתנות.

עוד יתכן לומר שטעם החילוק הוא שכפיה לגרש חמורה יותר מדיני ממונות, ולכן גם במקום שכלפי דיני ממונות האשה נחשבת אנוסה אין כופים את הבעל לגרש.

כן נראה שנוקט למעשה הגריא"ה הרצוג בשו"ת היכל יצחק אבהע"ז א סי' ב: **ועוד יש לחלק דמאיס עלי הוא לא רק ענין של שנאה סתם אלא בחילה נפשית להבעל לגוף זה, והוא סוד מסודות הנפש. אבל לזה אין מקום וכו' ואינו מן הטבע שתתעורר אצלה בחילה לגבי בעילה אליו, אלא שהיא שונאת אותו משום סבות ידועות (וכדאמרינן זמנין דסניא ליה) ואין לנו לרחם עליה וכו'.** תדע שלא אמרו חז"ל טוענת שנאה, כלפיו אלא מאיס עלי שהוא ענין אחר ממקור הטבע, חיי האישות, ובשטוענת סתם שנוא יש תקווה שתעבור השנאה והרבה שונאים נעשים אוהבים, אבל טענה נפשית גופנית כזו, מאיס עלי, הוא ענין אחר. ואם דעת בי"ד מתישבת שיש מקום לכך מתחשבין עמה.

אמנם בפד"ר ח"ט עמ' 183 בפס"ד של הגר"ח צימבליסט האריך לצדד שיש לפסוק להלכה שאין חילוק בין טענת מאיסות בחיי אישות לבין טענת מאיסות הנובעת משנאה מסיבות אחרות. וכן משמע מדברי אחרונים רבים שדנו בענין זה של מאיס עלי בטענות שונות ומשונות שאינן קשורות בהכרח דוקא למאיסות בקיום חיי אישות.

עוד נראה להביא ראיה לכך מדברי הרמ"א ביו"ד הנ"ל שכתב: **אבל אם האשה אומרת ששונאת אותו ונתנה אמתלא טובה לדבריה, מתירין לה שלא מדעתו, דאפילו אם כבר נשאה, האומרת: מאיס עלי, חייב להוציא.** מלשונו נראה בבירור שאינו מחלק בין טענת שנאה לטענת מאיסות. ובפרט שהמדובר הוא על טענת שנאה לפני הנישואין, ובודאי שאינו מצוי שתטען שמואסת בו לענין קיום חיי אישות, ובפשטות ודאי מדובר על שנאה בעלמא, ואל"כ היה לו לפרש בבירור שלזו כוונתו. ומדברי הפוסקים שהבאנו למעלה, שפירשו את דברי הרמ"א כדעת הרמב"ם, מבואר כאן כמעט בפירוש שטענת שנאה נחשבת כטענת מאיסות לכל דבר, ולשיטת הרמב"ם ניתן אפילו לכפות לגרש בטענה זו. וכן אם נפרש שכוונת הרמ"א לחיוב לגרש הנוהג גם לדעת החולקים על הרמב"ם, מ"מ למדנו מדבריו שחיוב זה נוהג גם בטענת שנאה שאינה נובעת ממאיסות בקיום חיי אישות.

באמת כלפי חיוב לגרש, יתכן שגם הנתיבות משפט יודה שאין צורך בטענת מאיסות בקיום חיי אישות, וכשם שלענין ממון נקט בדעת המהר"ם שבכל סוג של שנאה נחשב כטוענת מאוס עלי. ואם כן יש לומר כך כלפי חיוב האשה לקבל את הגט מבעלה.

לסיכום: בעל הטוען שאשתו שנואה עליו, ואינו מסוגל לחיות אתה, אף על פי שאינו טוען שמואס בחיי אישות עמה, ניתן לחייב את האשה לקבל ממנו גט.

ג. אמתלא לטענת המאיסות

אלא שעדיין יש לברר האם צריך הבעל לתת אמתלא לדבריו מדוע האשה מאוסה עליו, וכעין דברי הרמ"א הנ"ל בסי' עז ס"ג לענין דינא דמתיבתא: **אבל בנותנת אמתלא לדבריה, כגון שאומרת שאינו הולך בדרך ישרה ומכלה ממונו וכיוצא בזה, אז דיינינן לה כדינא שתקנו הגאונים.**

גם בענין זה עלינו לברר תחילה את דברי הפוסקים בענין כפיה או חיוב המוטלים על הבעל לגרש אשה הטוענת מאיס עלי, ומשם נוכל לדעת כיצד יש לנהוג בנדון שלפנינו.

ההגהות מיימוניות פ"ד מאישות אות ה-ו בענין אשה הטוענת מאיס עלי כתב: **וכ"פ מורי רבינו שיחיה בתשובה שאין בטענתה ממש אא"כ נותנת אמתלא לדבריה וטענה הנראית לחכמי המקום למה הוא מאיס עליה, שברצון היתה נשאת תחתיו לולא זה הדבר שטוענת ואומרת שממאיסו עליה. וכן פר"ש. אבל ר"ת אומר דכל שמועה זו לא איירי אלא כשהבעל רוצה לגרשה, אבל אין כופין אותו לגרשה וכו'.**

משמע שלדעות הראשונות, שהם המהר"ם מרוטנבורג והרשב"ם כופים את הבעל לגרש, אמנם היינו דוקא כאשר נותנת אמתלא לדבריה וטענה הנראית לחכמי המקום למה הוא מאיס עליה שברצון היתה נשאת תחתיו לולא זה הדבר שטוענת ואומרת שממאיסו עליה.

אמנם עדיין אין הכרח שזו היא גם דעת הרמב"ם, ויתכן שיש כאן דעה שלישית, שלדעת הרמב"ם כופים בכל מקרה, ולדעת המהר"ם והרשב"ם כופים בנותנת אמתלא לדבריה, ולדעת ר"ת אפילו בנותנת אמתלא אין כופים.

למעשה נחלקו בזה הפוסקים:

המאירי בכתובות בכתובות סג ע"א לגבי דעת הסוברים שכופים לגרש בטוענת מאיס עלי כתב: **פירשו רבותי בדבריהם... דוקא בשטוענת כך מן הדין, ר"ל שאף שאנו מכירים בו שהוא ראוי לימאס מחמת רוב פחיתותו והפסד עניניו, אם במדות אם בשאר דברים מכווערים, והדברים מוכיחים שלא בסיבת נתינת עין באחר הוא, הא כל שטוענת כן מחמת עקשות וגאוה והסתלתלות יתר אין שומעין לה.**

וכן בשו"ת עזרת כהן שהבאתי, שהוא המקור העיקרי לחידוש שאף על פי שאין אנו פוסקים הלכה כרמב"ם, מ"מ להלכה ניתן לחייב את הבעל בגט, כותב בפירוש שאין הדברים אמורים אלא כאשר יש לאשה טענה מבוררת מדוע היא מואסת בבעלה, וכגון מה שכתב בתוך דבריו: **עד שהכל מכירין שהצדק עמה, באמרה מאיס עלי... ודבריהם מובנים מאד היכי דאיתנהו טענות חשובות ומכריעות מצד האשה כנ"ד... אבל מ"מ מאחר שמצד הדין חייב הוא להוציאה מת"י, כסברת הרמב"ם שלא תהיינה בנות ישראל כשביות, כיון שהיא אומרת מ"ע בטענות מבוררות.**

וכן חזר שם כמה פעמים על ענין זה שכל דבריו אינם אמורים אלא במקרה שהאשה טוענת מאיס עלי בטענה מבוררת, ולסיכום כתב: **ולפי דברינו יש לנו שלש מדות בטוענת מאיס עלי. הא', כשאומרת מאיס עלי בלא שום טענה ואמתלא, שהיא קרובה למורדת האומרת בעינא ליה ומצערנא ליה. הב' היא האומרת מאיס עלי בטענה ואמתלא, שנותנת מקום להאמין לה, אבל עדיין אין הדבר מוכרח, שהוא ראוי שיהיה מאיס עליה בשביל כך. הג' היא כשאומרת מאיס עלי ומראה הוכחות כאלה, שלפי ראות עיני הב"ד היא אנוסה ומוכרחת בזה, שיהי' מאיס עליה.**

ביאור הדברים נראה שעיקר הטעם לחיוב או לכפיה בגט לדעת הסוברים כן אינו אלא משום שהאשה נחשבת כאנוסה כלפי חיוביה לבעלה, וכפי שהתבאר לעיל כמה פעמים, ואם כן באופן שאינה נותנת אמתלא לדבריה, שיש להניח שמסרבת להמשיך לחיות עם בעלה משום שענינה נתנה באחר, או משום עקשות וגאוה והסתלסלות יתר [כלשון המאירי], אין כאן אונס כלל.

כל זה שייך גם בנדון שלפנינו שאין לחייב את האשה בקבלת הגט, אלא אם כן יש לו אמתלא לטענתו.

כן נוקט בדברי מלכיאל ח"ג סי' קמה לענין חדר"ג וחיוב מזונות: ומצד שמאוסה עליו ג"כ אין לדון, דבאשה מבואר בפוסקים בסימן ע"ז דבעינן טעם מבורר כגון מחמת חולי או שהולך בדרך רע ומאבד מעותיו ע"ש, וגם שיהיה הבירור בעדים ע"ש, אבל לא כהא דנ"ד שאין הטעם מבורר. ומדגיש, וחלילה להתיר חרגמ"ה בענינים כאלה, דא"כ יהיו בנות ישראל הפקר, ובשביל זה בעצמו תיקן רגמ"ה. ופשוט שחייב במזונותיה וכסותה ככל בנות ישראל הכשירות.

אולם בשו"ת הרא"ש כלל מג סי' ח, כתב: ויותר התימה הגדול על הרמב"ם ז"ל, שכתב, שאם אמרה: מאסתיה ואיני יכולה להבעל לו מדעתי, כופין אותו לשעתו לגרשה, לפי שאינה כשבויה שתבעל לשנוי לה. ומה נתינת טעם לכופ האיש לגרש ולהתיר אשת איש, לא תבעל לו ותוצרר אלמנות חיות כל ימיה, הלא אינה מצווה על פריה ורביה! וכי בשביל שהיא הולכת אחרי שרירות לבה, ונתנה עיניה באחר וחפצה בו יותר מבעל נעוריה, נשלים תאותה ונכופ האיש, שהוא אוהב אשת נעוריו, שיגרשנה? חלילה וחס לשום דין לדון כן. ורבי מאיר ז"ל, בעסקי מורדת, בענין הממון, היה דן בדינא דמתיבתא שיתנו לאשה כל מה שהכניסה, אבל לא היה כופה לגרשה. וקודם שיחזירו לה מה שהכניסה לו, היה מצוה להחרים אם שום אדם השיאה עצה זו, כדי להוציא מיד בעלה מה שהכניסה לו. וכשהיה נראה לו שהיה ערמה בדבר, לא היה מצוה להחזיר אפילו מה שהכניסה לו, ולא היה דן כלל דין דמאיס עלי, אם לא שתתן אמתלא לדבריה, למה אינו מקובל עליה; או שרואין בו שהוא מכלה הממון, אז היה מצוה להחזיר לה מה שהכניסה לו. ומדבריו לענין הממון, כ"ש לענין כפיית הגירושין, דיש לחוש לערמה ולנתינת עיניה באחר. ואשר יבחר וירחיק הגירושין. הרי כתבתי לך בענין כפיית גט מורדת⁴.

מבואר כמעט בפירוש מדבריו שלדעת הרמב"ם יש לכפות על הגט אפילו באופן שאין לאשה טענה מבוררת.

בחוט המשולש שבסוף שו"ת תשב"ץ טור ג סי' לה שמנה את השיטות השונות בענין אשה הטוענת מאיס עלי גם כתב: הדעת השני סוברים... אבל אם אמרה מאיס עלי כופין אותו לאלתר לגרש, ושזה הוא כפי הדין ולא משום תקנה, וזה דעת הרמב"ם ז"ל... וכן דעת רש"י ז"ל ורבינו גרשום מאור הגולה ור"י ורשב"ם והראב"ד והסמ"ג וכמה מחכמי ישראל נמשכו אחריהם⁵. והוסיף, הדעת הששי שאע"פ שאין כופין האיש לגרש אפי' באומרת מאיס עלי, משום דחיישינן שמא נתנה עיניה באחר, מ"מ אם נתנה אמתלא לדבריה כופין אותו לגרש וזה דעת הר"ם מרוטנבורק ז"ל.

מבואר מדבריו שלדעת הרמב"ם ושאר ראשונים שהזכיר שם, כופים לגרש אפילו באינה נותנת אמתלא לדבריה, והדעה שצריך שתתן אמתלא היא דעת המהר"ם מרוטנבורג, וכפי שהובא לעיל מדברי הגהות מיימוניות. גם בשו"ת יביע אומר ח"ג אבהע"ז סי' יח כתב לדקדק כן מתשובת הרשב"ש סי' צג ע"ש.

במהרי"ט ח"ב אבהע"ז סי' מ נראה שנוקט בדעת הרמב"ם שצריכה לתת אמתלא לדבריה, אלא שמביא שיטה נוספת שאינה צריכה לתת אמתלא: ואם היינו באים לדון דינא דמאיס עלי כדברי הרמב"ם ז"ל, היה צריך לחקור הדבר היטב שיהא ברור וניכר לנו שאי אפשר לה להבעל ברצונה לו שהוא מאוס בעיניה, וצריכה לתת אמתלא לדבריה עד שנאמינה כמ"ש הרא"ש והגהות בשם מהר"ם. ואעפ"י שהרשב"א בתשובותיו המיוחסות להרמב"ן ז"ל בסי' קל"ח כתב שהאומרת מאיס עלי אינה צריכה לתת טעם ואמתלא לדבריה מפני מה הוא מאוס בעיניה, שכשם שהדעות במאכל וכו'...

⁴ מדברי הרא"ש הללו לא מבואר מהי דעתו של המהר"ם כלפי כפיה לגרש במקרה שנותנת אמתלא לדבריה, אולם כאמור ההגהות מיימוניות כתב בשמו שניתן לכפות את הבעל לגרש, וכ"כ בשמו בחוט המשולש המובא בסמוך.

⁵ ועי' שו"ת ציץ אליעזר ח"ה סי' כו דו"ד בינו לבין הגרי"ש אלישיב בענין דברים אלו.

למעשה צ"ע אם כלפי חיוב האשה להסכים לקבל את הגט, ניתן לחייבה אפילו באופן שאין הבעל נותן טעם ואמתלא מבוררת לדבריו.

אמנם במקרה שלפנינו נראה שהבעל נתן טעם לדבריו מדוע האשה שנואה עליו, וכמפורט בכתבי הסיכומים שהוגשו על ידו וכן בדיונים שנערכו בבית הדין.

ד. הוכחת הטענה

אלא שעדיין יש לדון באופן שהבעל טוען שהאשה מאוסה עליו, ולדבריו יש לו אמתלא טובה למאיסות זו, האם חובת ההוכחה מוטלת על הבעל, או שיש להאמינו בטענה זו מצד עצמה, כל עוד אין לנו ראיה להיפך.

עוד צריך לדון לפי הצד שהבעל צריך לברר את טענתו, מהי הראיה שעליו להביא.

גם בדין זה מצאנו מחלוקת בין הפוסקים לגבי אשה שטוענת שבעלה מאוס עליה, וכמה דעות בדבר:

כאמור לעיל המאירי כותב: **ר"ל שאף שאנו מכירים בו שהוא ראוי לימאס מחמת רוב פחיתותו והפסד עניניו, אם במדות אם בשאר דברים מכוערים, והדברים מוכיחים שלא בסיבת נתינת עין באחר הוא.**

משמע בבירור מדבריו שלא די בזה שהאשה טוענת שהבעל ראוי להימאס, אלא שאנו מכירים בו שהוא ראוי לימאס... והדברים מוכיחים שלא בסיבת נתינת עין באחר הוא.

כן מבואר מדברי המהרי"ט הכותב בפירושו: **אנו צריכים להכיר ולבחון זה מדבריה שכן הוא האמת שהוא מאוס עליה... ואל"כ כל המורדת דאמרו בעינא ליה ומצערנא ליה דמפחתה כתובתה ומפסידה בלאות תאמר מאיס עלי כדי שלא תפסיד כלום, אלא ודאי לא מפיה אנו חיים בזה אלא במילי דמוכחי וברירי לכל. ממשיך המהרי"ט וכותב: ועוד שהרשב"ם ז"ל כתב שם בסי' קל"ט דבאומרת מאיס עלי ואינה חפצה בו ולא בכתובתו כיון שרוצה לצאת בלא כתובה ודאי נראה בדבריה שדעתה אונסה, וכתב הר"ן בתשובה הא לאו הכי אין בדבריה כלום ולא חיישינן לה מ"ט עיניה נתנה באחר כדאמרינן בשלהי נדרים גבי האומרת טמאה אני לך⁶. וכאן בארוסה אין לה היכר זה, אם לא יהיה הדבר ניכר ומוכח כאותו שכתב הרא"ש ז"ל דאנן סהדי שלא תבעל לבזוי הזה כלל מרצונה כגון זו אין חוסמין אותה שאינה שבית חרב וכדברי הרמב"ם ז"ל.**

מבואר מדבריו שבלא הראיה הנובעת מכך שהאשה מוחלת על הכתובה, אי אפשר לקבוע שהיא אונסה, אלא אם כן הדבר ניכר ומוכח שאנן סהדי שלא תבעל לבזוי הזה.

כן כתב החזון איש סי' ס"ט ס"ק ד בביאור ענין זה שאינה חשובה כטוענת מאיס עלי אלא אם כן מותרת על כתובתה: **אבל באינה מותרת על כתובתה מספקינן שאין הדבר קשה עליה, אלא בסיבות קלות בחרה להתגרש ממנו, ומקוה לאחר שחושבת שיהיה לה טוב מהיות תחת בעלה הראשון. ולפ"ז נראה דדוקא באמרה שמוחלת כתובתה או ששיילינן לה ואמרה דלא בעיא כתובתה, אבל בסתמא מספקינן, ודלא כמ"ש בח"מ ס"ק ד.**

מבואר מדבריו שהאשה צריכה להביא ראיה לדבריה שהיא מואסת בו ומשום כך אינה רוצה בו, ואם אינה מביאה ראיה לדבריה, יש לה דין מורדת⁷. ואפשר לכאורה לומר שגם הח"מ שהזכיר החזו"א מודה לזה, ומה שלדעתו בסתמא היא נאמנת, היינו שכל שאינה תובעת כתובה נראה

⁶ בהמשך יובאו דברי אחרונים שתי' קושיא זו באופן אחר.

⁷ מדברי החזו"א שם נראה שהיה קשה לו שלכאורה אין ריעותא בטענתה בזה שהיא דורשת את הכתובה המגיעה לה מעיקר הדין, ומה"ת שעלינו לחשוש בגלל זה שעיניה נתנה באחר. ולכן הוא מפרש שבאמת אין כאן שום ריעותא, אלא שהיא צריכה להביא ראיה לדבריה, והראיה היא מזה שהיא לא דורשת את כתובתה.

שדבריה כנים, והיא באמת מואסת בבעלה. אבל יתכן שיש להוכיח מדברי הח"מ שהוא באמת סובר שאין צורך בראיה שמואסת בו, אלא שכל עוד שאין לנו ריעותא הפוכה אין אנו חוששים שמשקרת⁸.

כן כתב בתקיפות רבה בשו"ת דברי מלכיאל ח"ג סי' קמה בנדון בעל שטוען שאשתו מאוסה עליו, שאין להתיר לו לגרש בעל כרחו או לישא אשה אחרת: **ומצד שמאוסה עליו ג"כ אין לדון דבאשה מבואר בפוסקים בסימן ע"ז דבעינן טעם מבורר כגון מחמת חולי או שהולך בדרך רע ומאבד מעותיו ע"ש, וגם שיהיה הבירור בעדים ע"ש, אבל לא כהא דנ"ד שאין הטעם מבורר... וכ"כ הנו"ב מ"ק סי' פ"ד שאין נאמן לומר ששנואה לו להתיר לו לגרשה בע"כ דא"כ כל אחד יאמר ששנואה לו אשתו ובטלה תקנת רגמ"ה⁹... ובסוף שו"ת מהר"מ מ"ב מבואר שהיתר מאה רבנים הוא שיראו אם יש טעם מבורר להתיר. א"כ י"ל שע"ז בעצמו צריך מאה רבנים שידונו אם הטעם שיש להבעל בטענתו מאיסה עלי הוא טעם מספיק או לא... ועו"ל דבאשה מבואר בסי' ע"ז דמועיל לה טענת מאיס כשאומרת כשמוחלת הכתובה כמבואר סי' ע"ז ס"ב דזה הוי הוכחה שטענתה אמת, אבל בבעל לא שייך זה ואין הוכחה על טענתו.**

וביותר צריך להזהר בעתים הללו אשר בעוה"ר קלי הדעת נתרבו המואסים בנשותיהם על לא דבר ומוצאים אינשי דלא מעלי שנטלו עטרת סמיכה ושוכרים אותם בכסף מלא להשיג להם היתר מק"ר. והרבה רבנים אינם מדקדקים כ"כ וחותרים על כל הבא לידם מבלי חקור בירור הדברים. ויש אשר רצונם לאפקועי שמייהו בדיסקי ותופסים המדה למלאות רצון כל דורש אולי ע"ז יתפרסם שם. כי מאסף החתימות יפרסם שכבר חתם גדול פלוני. וזה אחד מהטעמים שאני נמנע מלחתום על היתר ק"ר. ולזה ראוי להביט על היתרים הללו בשבע עינים שלא יהיו בנות ישראל כהפקר ומה הועיל רגמ"ה בתקנתו.

הרי שמלבד מה שמצריך שיתן הבעל אמתלא לטענתו, הוא מצריך גם שיוכיח את האמתלא שנותן.

מדברי המהרי"ט והחזו"א הנ"ל, מבואר שאין צורך בראיה ברורה לטענת מאיס עלי, אלא כל שיראה כך לביה"ד סגי בהכי, וכמו שכותב המהרי"ט: **כיון שרוצה לצאת בלא כתובה ודאי נראה בדבריה שדעתה אונסה.**

יותר מפורש כך בדברי החזו"א שכותב: **ואף לדעת הרמב"ם נראה דכל שיש רגלים לדבר וניכרים דבריה, אף אם תובעת כתובתה לא הפסידה דין מאיס עלי. אלא בסתמא סמכינן אהא דמותרת על כתובתה וחזינן דקשה לה להיות תחתיו, ואינו מחמת כעס לזמן, ולא תלינן בנתנה עיניה באחר, דהיה הדבר ידוע בין השכנים. ועי' לשון הטור סי' קנ"ד שכתב אם תובעת כתובתה שיש לחוש וכו', הנה מסר הדבר כפי ראות עיני הדיין וכו'.**

אולם בדברי מלכיאל מבואר שלא די בכך שיביא ראיה כלשהי לטענתו, אלא שצריך בירור גמור בעדים, או לכל הפחות שמאה רבנים יבררו את טענתו שהוא אכן מואס בה ואינו נותן עינו באחרת. אם כי גם הוא כתב שהראיה שהאשה מוחלת על הכתובה מועילה לה ודי בכך.

דעה נוספת בענין זה היא דעת כמה אחרונים שסוברים שאין צורך כלל בראיה לטענת מאיסות, והם מיישבים באופן אחר את שאלת המהרי"ט הנ"ל מדוע באשה הטוענת שנבעלה לאחר אמרו שאינה נאמנת מחשש שמא עיניה נתנה באחר, ואילו אשה הטוענת שבעלה מאוס עליה, נאמנת בטענתה, כך כתב האבני מלואים סי' עז ס"ק ז: **ובעיקר הקושיא שהקשו ר"ת והרשב"א באומרת מאיס עלי היאך כופין וניחוש שמא עיניה נתנה באחר, נראה לענ"ד... דכל שנאמנת מן הדין לא חיישינן שמא עיניה נתנה באחר אלא התם מדינא אינה נאמנת שהרי היא משועבדת לו רק משום דמזלזלא**

⁸ אמנם לפ"ז צ"ע מה באמת הריעותא בזה שהיא דורשת את כתובתה. ואולי הכוונה היא שדין זה דומה לאשה שאומרת מת בעלי שאינה נאמנת אם תובעת כתובתה, וביאור הדברים הוא שאם היא באה על עסקי כתובתה אינה נאמנת, ואם באה שיתירו להינשא נאמנת. וכן משמע לכאורה מדברי הגר"א שמציין להלכה זו. אמנם בסוגיא שם מבואר שכאשר אומרת היתרוני להינשא ותנו כתובתי מתירים אותה להינשא לדעת הרמב"ם, ולדעת הרא"ש וסיעתו הוי ספיקא דדינא. וא"כ גם כאן היה מקום לחלק חילוקים כאלו, וצ"ע בזה.

⁹ הנודע ביהודה כתב שם: ומ"ש מעלתו כיון שעתה שונאה ואי אפשר לו לבעול ולהוליד בני שנואה מקרי מקום מצוה, א"כ נעקרה תקנת רגמ"ה לגמרי וכל אחד יאמר ששונא אשתו ואינו יכול לבעול השנואה ויגרש בעל כרחו הס כי לא להזכיר.

נפשה כולי האי היינו מאמינין לה לכך מהני חששא דשמא עיניה נתנה באחר לאוקמי אדינא, מש"ה באומרת מאיס עלי דמדינא מהימנא בהכי דאינה כשבויית חרב הבעל למאוס לה והואיל וצווחת דמאיס עלי ראוי להיות נאמנת לאחזוקי נפשה בטענת דמאיס עליה, והך חששא דשמא עיני' נתנה באחר לא מהני לאפוקי לה מדינא וכופין אותו להוציא.

מבואר מדבריו שהאשה נאמנת לטעון שבעלה מאוס עליה בלא שום ראיה לדבריה, ואין לחשוש שמא עיניה נתנה באחר אלא במקום שמעיקר הדין אינה נאמנת¹⁰.

כן מבואר מדברי עוד כמה פוסקים שמיישבים את הקושיא על הרמב"ם בדרכים אחרות, ואינם אומרים שבאמת גם הרמב"ם אינו מדבר אלא באופן שיש רגלים לטענתה.

בביאור המחלוקת נראה לומר, שלדעת האבנ"מ וסיעתו האשה נחשבת כעין מוחזקת בעצמה לומר שהיא אנוסה ואינה יכולה לקיים את חובותיה, והבעל הוא כעין מוציא מחבירו שעליו הראיה. ואילו לדעת המהרי"ט והדברי מלכיאל והחזו"א כיון שיש לנו ידיעה פשוטה על חיוב שלה כלפי בעלה, אין היא נחשבת כמוחזקת, הואיל ובאה להוציא מהידיעה הפשוטה שלנו, ובמקרה כזה עליה להביא ראיה¹¹.

זקני הברוך טעם שער ה דין ג כתב ליישב שאלה זו בסגנון אחר: **י"ל דבמאוס עלי כיון שממשפטי התורה שיהיה על הב"ד לחוש אף מספיקא שלא יהיה בנות ישראל כשבויית תחת בעליהן וע"כ שורת הדין שתגורש מבעלה ותהא מותרת לכל אדם, כמו כן מוטל על הבעל לעשות מרצונו כדת של תורה לגרש את האשה, דהא גם לפניו הספק דלמא מאוס הוא בעיניה וחלילה לו להחזיקה כשבויה, ואם אינו רוצה לגרש דעת רעה היא והתגברת יצרו, ואם כופין אותו בשוטים ומגרשה מחזקין שבוזאי תשש יצרו וגירש בלב שלם ולכך מועיל הגט להתירה לעלמא, ואף אם היא הטעתו ושקרה בדבריה אשר אמרה מאוס עלי, עכ"ז אין הגט בטל כיון שהגירושין היה מרצון הבעל שמתרצה לשמוע דברי חכמים, ורצון חכמים היה מחמת הספק שהיה אז לשעתו שיגרש בלב שלם כדי שתהיה מותרת ובוזאי כן עשה.**

זו היא דעה נוספת בענין זה, שלדעתו באמת אין לנו בירור שאכן טענת האשה נכונה, אלא שמ"מ מספק הבעל חייב לגרשה, וניתן לכפותו על כך. אולם היינו דוקא כשהבעל עצמו מסופק, אבל אם הוא טוען שאשתו משקרת, באמת צריכה להביא ראיה לדבריה.

למעשה צ"ע אם ניתן לסמוך על שיטת האבנ"מ בזה, ומסתבר יותר להחמיר כדעת המהרי"ט והדברי מלכיאל והחזו"א, ובאופן שהבעל טוען בבירור שהאשה משקרת יש להוסיף לזה את שיטת הברוך טעם. אמנם נראה שאין צורך להביא ראיה ברורה לדבר, וכמו שכתבו המהרי"ט והחזו"א, וגם חידושו של הדברי מלכיאל שצריך שמאה רבנים יבחנו את הענין מדברי כל שאר האחרונים נראה שלא חששו לכך.

יש לציין גם להכרעת הגר"י ניסים והגר"ש אלישיב והגר"ב ז'ולטי בפד"ר ח"ג עמ' 201 בענין זה שכתבו: **שאלה אם יש בדברי האשה אמתלא מבוררת לטענת מאיס עלי או לא, דנים ביה"ד לפי ראות עיניהם ולכן אין לביה"ד לערעורים להתערב בשקול דעתו של ביה"ד האזורי¹².**

¹⁰ אמנם צריך להדגיש שאין לכאורה מדברי האבנ"מ מקור לכך שהאשה אינה צריכה לתת אמתלא לדבריה, ויתכן שאם אינה נותנת אמתלא טענתה מצד עצמה אינה נחשבת כטענת מאיס עלי, ועוד אפשר לומר שכשאינה נותנת אמתלא יש כאן ריעותא גדולה בטענתה, ובאופן כזה גם לדעתו אין מאמינים לדבריה.

¹¹ וכעין זה מצאנו בשו"ע ח"מ סי' כא: מי שקנו מידו שאם לא יבא ביום פלוני וישבע, יהיה חבירו נאמן בטענותיו ויטול כל מה שטען בלא שבועה... ועבר היום ולא בא, נתקיימו התנאים ואבד זכותו מיד. ואם הביא ראיה שהיה אנוס באותו היום ה"ז פטור מקנין זה, עכ"ל. ומשמע שבלא ראיה אינו נאמן.

¹² אם כי המקרה שלפניהם היה באופן ההפוך, שביה"ד האזורי קבע שהאשה אינה מואסת באמת בבעלה, אולם נראה שנקטו כך בכל מקרה.

כאמור גם כלפי כפיית האשה בגט או חיובה להסכים לקבל את הגט, יש לדון ע"פ אותם כללים, ולכן נראה שבמקום שנראה לבית הדין שיש לבעל אמתלא מבוררת לטענתו ששונא אותה, ניתן לחייבה להסכים לגירושין.

לסיכום: בעל שטוען שאשתו מאוסה עליו, אף אם נותן אמתלא לטענתו, שנראה שהיא אכן ראוייה להימאס מחמתה, עליו להביא ראיה לדבריו, ובלא ראיה אינו נאמן להיפטר מחיוביו כלפיה, וממילא אין לחייבה לקבל גט. אמנם אין צורך בראיה ברורה לדבר, אלא הדברים תלויים בראות עיני הדיינים.

במקרה שלפנינו שהבעל עזב את אשתו לתקופה ארוכה כל כך, ולפי כל העדויות של המגשרים למיניהם במשך השנים אינו מוכן בשום פנים ואופן לחזור לאשתו, והוא נחוש בדעתו להתגרש מאשתו, מסתבר לומר שיש מכל זה ראיה שהוא אכן מואס בה ושונא אותה, ואם כן נראה שיש להתייחס לטענתו כאל טענת מאיס עלי בטענה מבוררת, שבאופן כזה יש לחייב את האשה לקבל את הגט ממנו.

עוד יש לצדד במקרה שלפנינו, שבני הזוג חיים בנפרד תקופה ממושכת, שיש לחייב להסכים לגירושין ע"פ דברי ר' חיים פאלאג'י שהביא הרב איגרא, ואף על פי שצ"ע אם לסמוך על דבריו לכפות בעל לגרש את אשתו, ויש הרבה להאריך בזה, מכל מקום כלפי חיוב האשה שאינו חמור כל כך, ובפרט בנדון דידן שנראה שמעיקר הדין יש לחייב את האשה בקבלת הגט, אפשר גם לצרף את דבריו לצורך חיוב זה.

העולה מכל הנ"ל, שיש לדחות את הערעור בענין זה, ולהותיר על כנה את החלטת ביה"ד קמא לחייב את האשה להסכים לקבל גט מיד בעלה.

חיוב כתובה

לענין חיוב הכתובה נראה לי שיש לקבל לגמרי את ערעור האשה, ולחייב את הבעל בתשלום דמי הכתובה במלואם, ואין האשה צריכה להתפשר בזה.

ראשית בעיקר טענת ביה"ד קמא שהאשה מפסידה כתובתה, על סמך דברי ר' ירוחם המפורסמים שכתב: **וכתב מורי ה"ר אברהם בן אשמעאל כי נראה לו שאשה שאמרה לא בעינא ליה יתן לי גט וכתובה והוא אומר אנא נמי לא בעינא לך אבל איני רוצה ליתן גט מסתברא דאין דנין אותה במורדת להפסידה כלום מעיקר כתובה ונדוניא אלא מיהו משהינן לה תריסר ירחי אגיטא דילמא הדרי בהו לאחר שנה כופין אותו לגרש והפסידה תוספ' וכל מאי דיהיב לה מדיליה דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה.**

נראה שאין שום שייכות מדבריו לנדון דידן, וכפי שכתב הרב לבנון, זאת משום שר' ירוחם מדבר על מקרה שהאשה מורדת בבעלה, אלא שאינה מורדת של בעינא ליה ומצערנא ליה, אלא מורדת שטוענת מאיס עלי ורוצה להתגרש מיד. שבאופן כזה מפסידה את כתובתה אף בלא התראה. אלא שר' ירוחם מוסיף שבמקרה שגם הבעל אינו רוצה בה, אין להפסידה את כל כתובתה ככל מורדת, מכיון שגם הבעל אינו רוצה בה, אולם את תוספת הכתובה מפסידה גם במקרה כזה שהבעל אינו רוצה בה.

ומה שסיים ר' ירוחם **דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה**, זו סברא בכל מורדת שמפסידה את תוספת כתובתה ואת המתנות שנתן לה.

גם מה שקבע ר' ירוחם שאין לגרש אלא לאחר י"ב חודש, היינו לכאורה כשיטת רבו הרא"ש שגם במורדת שטוענת מאיס עלי משהינן לה י"ב חודש, ורק אז מפסידה את כתובתה, והטעם לכך הוא כדי שנראה שאכן מנוי וגמור איתה להתגרש, ולכן גם לגבי הכפיה לגרש יש להמתין י"ב חודש.

רבינו ירוחם עצמו כתב שם: **ומסיק השתא דלא איתמר לא הכי ולא הכי פירוש במאיס עלי דתפסה לא מפקי' מינה דלא תפס' לא יהינן לה ומשהינן לה תריסר ירחי בגיטה והפסידה הכל לאלתר**

אפילו חזרה בה עיקר ותוספת ונדוניה ואפילו בלאותיה הקיימי' ומה שתפסה מנדוניית' אין מוציאין ממני' וכל מה שנתן לה יפסיד מעליה דאדעת' למישקל ולמיפק לא יהיב לה.

דברים אלו כמעט מפורשים בנתיבות משפט (הספרדי) על ר' ירוחם שם (דף ריח ע"ב): ומ"ש רבינו בשם רבו, דעתו דאע"פ שהיא מורדת כיון שהוא ג"כ מורד ואינו רוצה אותה אין מפסידים אותה כתובתה, אלא לאחר השנה כופין אותו לגרש ונותן לה נצ"ב שלה, אבל לא תוספת. וכן נראה דעת הרשב"א בתשובה הביאה הב"י, וז"ל: על האומרת מאיס עלי או בעינא ליה ומצערנא ליה מה ששאלתם מה הן גובות מנכסי הבעל, אם הוציא מרצונו בין בזו ובין בזו נותן להם נכסי צאן ברזל, אבל מה שנתן להן משלו אינן נוטלות כלום, כיון שהן תובעות להתגרש, דאדעתא למישקל ומיפק לא יהיב.

אם כן פשוט וברור שאין שום ראייה מדברי ר' ירוחם למקרה שהבעל הוא זה שתובע את הגירושין, אלא שהאשה גרמה בהתנהגותה לכך שלא ירצה בה, כפי שטען בטוב טעם ב"כ האישה.

כל ההנחה של ביה"ד קמא שאם האשה גרמה לסכסוך ביניהם, הדבר גורם שתפסיד את כתובתה אין לה שום מקור לכאורה מדברי ר' ירוחם.

גם בפסה"ד של הגרי"ש אלישיב והגר"מ אליהו והגר"ב זולטי שמצטט ביה"ד קמא בפסק הדין שלו, הדברים אמורים באשה שמורדת בבעלה, אלא שהם באו לבאר מה ההבדל בין מורדת שטוענת בעינא ליה ומצערנא ליה, שאינה מפסידה כלל את כתובתה אלא לאחר תהליך של הכרזה, ולעומת זאת מורדת שטוענת מאיס עלי [שמצד המעשה שלה נחשבת אנוסה, ועדיפה בהחלט מכל בחינה אחרת על מורדת שאומרת בעינא ליה ומצערנא ליה], ובנוסף גם הבעל לא רוצה אותה, מפסידה הכל מיד, ונקודה זו ביארו שבמקרה השני אין טעם לנסות לכפות עליה להפסיק את מרידתה, כיון שגם הוא לא רוצה בכך, וממילא חוזר דינה כדן מורדת שמפסידה את כתובתה, מה שאין כן בטוענת בעינא ליה ומצערנא ליה יש לנסות לכפות עליה להפסיק את המרידה בבעלה¹³.

כל זה אם נניח שאכן התברר שהאשה גרמה לפירוד, אבל כמדומה שגם דבר זה לא הוכח כלל. ומה שכתבו ביה"ד קמא בהחלטתם שמספק הבעל מוחזק בכתובה, נראה לענ"ד שפשוט וברור שצודק ב"כ האשה בטענתו, שאין הדברים אמורים אלא במקרה שמוגדר כספק, בין אם הוא ספק בדן הנובע ממחלוקת הפוסקים וכדומה, ובין אם הוא ספק במציאות הנובע מראיות סותרות וכדומה¹⁴. אולם במקרה שהבעל טוען שאשתו גרמה לפירוד והיא טוענת להיפך, ואין ראייה ברורה לדבר, ברור שאין כלל ספק לפנינו, וכמו שטען ב"כ האשה, וכי יעלה על הדעת שכל בעל יוכל לטעון שאשתו זינתה או עברה על דת וכיוצא בזה ולהפסידה את כתובתה.

דברים אלו מפורשים בשו"ע ובכל הפוסקים במקומות רבים מספור, ולשם דוגמא נציין לכמה מקומות בסי' קטו לענין עוברת על דת.

בסעיף א לענין עוברת על דת משה באומרת פלוני חכם התיר לי וכו' ונמצא שלא התיר לה, וכתב על זה השו"ע: ודוק שהוכחשה בעדים, כגון שהעידו שבאותה שעה שאמרה שפלוני תקן לה לא היה אותו פלוני בעיר, וגם יש עדים שאמרה לו שהוא מתוקן ושהוא אכלו על פיה, אבל אם אין עדים והיא כופרת שלא האכילתו, או שמכחשת החכם שאומר שלא תקן לה, והיא אומרת שתיוקן לה, נאמנת.

¹³ דברים אלו גם הם מבוארים בר' ירוחם עצמו: ועוד פשוט היכי דמיא מורדת דאמר בעינא ליה ומצערנא ליה אבל אמרה מאיס עלי לא כיפינן לה, פירוש היכי דמיא מורדת כגון בעינא ליה וכו' אז ודאי כיפינן לה ומשהינן לה שתפחות כתובתה, וזהו כפייתה שתתענג כי הבעל לא יגרשנה עד כלות כתובתה וכמו שכתבתי לשהו' בהכרזה ולעשות לה התראה ומשהי' לה אולי תחזור כיון דאמרה בעינא ליה, אבל מאיס עלי לא הוא ולא כתובתו ודאי לא תחזור ולא כיפי' לה בשהייה אבל אם ירצה יגרשנה מיד בלא כתובתה וכו'.

¹⁴ ואין החילוק בין ספק בדן לספק במציאות, וכפי שטען ב"כ הבעל, והוכיח בצדק שלא כחילוק זה, אלא ההבדל הוא בין מצב שיש בו ספק, לבין אדם שטוען כנגד חברו טענה שאין לה על מה לסמוך, שבאופן כזה עליו הראיה לבסס את טענתו, אפילו אם הוא המחזק כרגע בממון.

מבואר מדברי כל הפוסקים שם שטענת הבעל כנגד אשתו שהיא עוברת על דת דינה ככל טענה להוציא ממון המחייבת שני עדים.

כן מבואר בשו"ע שם ס"ד לגבי עוברת על דת יהודית: **בכל אחד מאלו תצא בלא כתובה, אם יש עדים שהתרה בה תחלה ועברה על התראתו. ואם אין עדים, תשבע שהוא כדבריה.**

בבית שמואל שם ס"ק יח כתב: **לדעת המגיד דוקא אם ידוע שהיא עוברת אלא שא"י אם עברה אחר התראה אז צריכה שבועה אבל אם א"י אם עברה דומה לטעון על השטר שהוא של רבית דא"צ המלוה ליטבע עד אחר הפרעון כמ"ש בח"ה סי' פ"ב כן ה"נ א"צ ליטבע. אבל אין משמע כן מדברי הרמב"ם והיינו לשון המחבר בסמוך.**

הרי שאפילו לגבי חיוב שבועה לפני הגביה הדבר תלוי במחלוקת ראשונים, וכ"ש שאין הבעל נאמן להיפטר לגמרי מחיוב הכתובה המוטל עליו. ובמקרה שלפנינו על פי האמת נראה שאין חיוב שבועה לכוי"ע, שהרי כאמור אין לבעל טענת ברי המספיקה לפוטרו מחיוב הכתובה המוטל עליו.

מה שהביא הרב לבנון מדברי הרמב"ם לענין מורדת ומורד, שבמקום שלא ידוע לנו מי מהם מורד יש לפשר כפי כוח הדין, הנה לפי הבנתו דברי הרמב"ם הללו [שנפסקו להלכה בשו"ע סוף סי' עז] סותרים למבואר לגבי עוברת על דת שעל הבעל להוכיח את טענתו בבירור וככל דיני ממונות, ולא נזכר שם שאם אינו מביא ראיה לדבריו שיעשו פשרה ביניהם.

פשוט לכאורה שדברי הרמב"ם אינם אמורים אלא באופן שהויכוח הוא בעניני אישות, שהם דברים שאינם ניתנים לבירור גמור בדרך אחרת, ובאופן כזה דעת הרמב"ם שיש לפשר ביניהם אף בלא הסכמתם, כעין מה שנפסק בשו"ע חו"מ סי' יב ס"ה: **יש כח לדיין לעשות דין כעין הפשרה, במקום שאין הדבר יכול להתברר. ואינו רשאי להוציא הדין חלוק מתחת ידו בלי גמר. בסמ"ע שם ס"ק יב: והרא"ש סיים שם בתשובה כלל ק"ז סימן ו' [ד"ה כל זה] וכתב ז"ל, ונתנו חכמים רשות לדיין לפסוק לפי ראיות עיניו במקום שאין הדבר יכול להתברר בראיות [ובעדויות, פעמים באומד הדעת] ופעמים כמו שיראה הדיין בלא טעם ובלא ראיה ובלא אומד הדעת, והיינו שודא דדייני, ופעמים ע"פ פשרה, עכ"ל, והביאו הד"מ [סעיף ד']. ור"ל שכל אלו הדברים יכול לעשות הדיין בע"כ דבעלי דינים.**

אבל במקרה שהבעל טוען כנגד אשתו טענות כאלו או אחרות שאין להם ביסוס אין לכאורה מקום לכפות פשרה על האשה, אלא כמו בכל דיני ממונות, וכך הוא הדין גם במקרה שלפנינו.

לכן נראה שכאשר יגרש הבעל את אשתו, בהתאם להחלטת ביה"ד, עליו לשלם לאשה את כל כתובתה.

לגבי תשלום פיצויים שדרשה האשה בנוסף לדמי הכתובה, נראה שאין שום טעם וביסוס לתביעתה, ויש לדחותה לחלוטין.

לכן נראה הלכה למעשה נראה כי:

א. ביה"ד דוחה את הערעור של האשה, ומשאיר על כנה את החלטת ביה"ד קמא, שהאשה חייבת לקבל גט מבעלה.

ב. ביה"ד מקבל את ערעור האשה בנוגע לחיוב הכתובה, ואם ברצון הבעל לגרש את אשתו, עליו לשלם לה את כל הסכום שנקבע בכתובה, הן את עיקר הכתובה והן את התוספות השונות שנכתבו בכתובתה.

ג. תביעת האשה לתשלום פיצויים בנוסף לדמי הכתובה נדחית.

(-) הרב דוד ברוך לאו-דיין

בתיק שבפנינו הכריע ביה"ד קמא: א. שהצדדים חייבים להתגרש. ב. שהאשה הפסידה כתובתה. לגבי חיוב האשה לקבל את גיטה, מצטרף לדעת חברי, שפס"ד של ביה"ד קמא שריר וקיים, והערעור נדחה ע"פ הנימוקים שהאריכו בהם חברי. ביחס לחיוב הכתובה, דעתו של הרה"ג לבנון ודעתו של הרה"ג לאו שליט"א שהאשה זכאית לכל כתובתה.

המעין בפס"ד של ביה"ד האזורי החלטתו לפטור את הבעל מן הכתובה נובעת משנים:

א. אדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה. ז"א אם היוזמה של הגירושין באה מצידה של האישה הרי שלא מגיע לה כתובה. ומסקנת ביה"ד: הואיל ולדעת ביה"ד מעשיה של האישה גרמו לכך שהבעל לא חפץ בה כפי שהובא לעיל – יש לפטור את הבעל מתשלום הכתובה.

לדעתי, צדקו חברי שאין בטענה זו בכדי לפטור מן הכתובה, שהרי בכל אישה שהבעל יטען שהיא עצבנית ומקללת וכו' והבעל רוצה לגרשה בגלל מעשיה, לא הפסידה כתובתה, (פרט למעשים חריגים בזנות או לאחר התראות).

ולא מצאנו שעצם המציאות של אישה כעסנית שהפסידה כתובתה. אם בעלה רוצה לגרשה, כמו שהביא הרה"ג לבנון זו אישה רעה וכתובתה מרובה (לטענתו).

היסוד השני בו רצו להפסיד את הכתובה היא בגלל התלונות שווא שהאשה התלוננה נגד בעלה.

לי אין ספק שתלונת שווא במשטרה, הופעת משטרה באישון ליל בבית הבעל, המעצר, החקירה וכו' הם דברים חמורים ביותר שאין מקום וצורך בהתראה, והפגיעה הנפשית של אדם מן השורה היא חמורה ביותר ואין צורך בהתראה.

אולם השאלה הנשאלת היא, האם אכן התלונה היא תלונת שווא או שהיא אמת.

ומאחר שמציאות של תלונה במשטרה ברורה ודומה לטענת פרעתי, בפרט שלא נמצאה כל ראייה לדברים, ויש רגלים לדבר שהאב נמצא ראוי ואף קיבל משמורת משותפת, אשר על כן, בודאי שהבעל יכול להשביע את האישה.

כאן המקום להעיר שהמקרה שבפנינו אינו דומה למקרה שעליו הביא הרה"ג לבנון את הרמב"ם שהבעל אומר היא מורדת מתשמיש והאישה אומרת הוא מורדת מתשמיש, והמציאות לא ברורה מי מורד, שכתב הרמב"ם שמפשרים.

במקרה שבפנינו המציאות ברורה האישה "תקעה סכין בליבו של הבעל" בתלונתה במשטרה, והשאלה היא רק האם זה היה מוצדק או לא.

קיימת מחלוקת בין הפוסקים, כשיש ספק בענין זכאות האישה לכתובה, מי נחשב כמוחזק, האם הבעל המחזיק בממון או האישה המחזיקה בשטר כתובתה.

מובא במהרי"ק (שורש פא): "דדבר פשוט הוא דכח של הכתובה עדיף מכח שטרי הלואה משום דהוה [הכתובה] מעשה ביי"ד וכן משום חינא... ואין כח להפסידה כתובתה אלא על ידי עדי זנות או עדי כיעור".

אם כן, במקרה שלנו, ודאי שהבעל לשעבר לא יהיה נאמן להפסידה כתובתה לפי דבריו ואפילו לעשות דין ספק אינו יכול.

כן כתב הבית שמואל (אבן העזר סי' קטו ס"ק ח), לעניין אישה שהמירה את דתה ברצון שיש מח' אם דינה כהמירה את דתה באונס, והפסידה כתובתה רק לאחר התראה, או שהפסידה את כתובתה מיד וללא התראה, וז"ל: "מיהו נראה עיקר, אם המירה ברצון אסורה לבעלה... וכן משמע בתשובת הרא"ש אפילו אם היה פלוגתא אינה יכולה להוציא הכתובה אפילו אם לא התרה בה אע"ג לדעת האוסרים אינו אלא ספק שמא זינתה, לא הוי כאילו טוען הוא שמא פרעתין והוי החוב בודאי והפרעון ספק הוא, והאומר יודע אני שהלוייתי ואיני אם פרעתין חייב, שאני הכא דהיא אסורה לו והיא גרמה האיסור לכן לית לה הכתובה כמו בקינוי וסתירה".

כלומר, מאחר והאישה אסורה עליו והיא גרמה לאיסור, על כן, אין לה כתובה בתורת ודאי וכמו בקינוי וסתירה, אך אם היה ספק במציאות אם הפסידה כתובה, הרי זה נחשב כאומר: אני מודה בעצם ההלוואה ואיני יודע אם פרעתי לך את החוב שחייב, ואף במקרה שלנו, מאחר והאישה נחשבת כמוחזקת בכתובה, על כן, אף אם יש ספק בעניין הכתובה, נחשב הבעל כאומר: "איני יודע אם פרעתי", וחייב לשלם את מלוא דמי הכתובה.

כן כתב הבית שמואל (אבן העזר סי' קנד ס"ק ב), לעניין מום של הבעל שכופים אותו להוציא, שאם האישה ידעה ממום זה לפני הנישואין, יש מח' בין הפוסקים אם יכולה לומר, סבורה הייתי לקבל ואיני יכולה, ואומר הבית שמואל שלאישה אין דין מורדת, כי יכולה לומר "קים ליי" כפוסקים הסוברים שיכולה לומר סבורה הייתי לקבל, וממילא לא הפסידה כתובה. משמע שהאישה מוחזקת בכתובה ולכן יכולה לומר "קים ליי" כי ידה על העליונה.

מאידך מובא בפתחי תשובה (שם ס"ק ג) בשם הבית מאיר, ששואל על הבית שמואל, שמאחר שהבעל מוחזק בממון, מדוע לא ניתן לאישה דין מורדת. משמע, שהבעל מוחזק בממון וכל שיש ספק, לא ניתן להוציא ממנו.

מובא בחזון איש (אבן העזר סימן סט ס"ק כה): "ומדברי המרדכי בשם ראבי"ה משמע כדברי הבית שמואל שסיים בנכפה, דאע"ג דאין כופין אותו, מכל מקום אין כופין גם אותה כיון שבאה מחמת טענה, והנה לעולם לא כפינן במורדת אלא בהפסד כתובה, ומשמע דמספיקא לא הפסידה כתובתה, והיינו טעמא דמדינא אף על גב דמורדת לא הפסידה כתובתה דחכמים תיקנוה כחוב גמור, אלא מורדת קנס חכמים להפסידה וכל שטוענת קים לי ומיפטרא בדין, לא חשיבא מורדת ואין ראוי לקונסה וממלא לא הפסידה כתובה אף לדעת הרשב"א".

עו"כ החזון איש (שם ס"ק כו) בענין "האומר איני זן ואיני מפרנס, כופין אותו לזון" (שולחן ערוך אבן העזר סי' קנד סעיף ג), שכתב הבית שמואל (ס"ק ה): "לדעת כמה פוסקים הלכתא כרב דכופין אותו לגרש, וי"ל דאם היא אינה רוצה לגור עמו, אין נעשית מורדת ויכולה לומר קים לי כהני פוסקים", וכתב על זה החזון"א: "לדברי הבית שמואל כשהלכה לב"ד וגבתה מזונותיה והיא מבקשת גט... לבה"ג דפסק כרב הדין עמה דכופין אותו, ולהרי"ף אין כופין, ואם היא מורדת לא דיינינן במורדת מספק... והכא עדיף דאם דיינינן לה כמורדת, היינו מורדת בעינא ליה ובעינן התראת בי"ד פעמיים והכרזה והכא לא עבדינן מספיקא [שהרי יש הפוסקים שאינה מורדת, והתראת ספק לא שמא התראה], וממילא לא הפסידה מספיקא ולא מהני מה שהבעל מוחזק".

היוצא, שבמקום שיש ספק אם האישה מורדת, לא ניתן להתרות בה, וממילא לא ניתן להכיל עליה משפטי מורדת ולא הפסידה כתובתה.

בעניין זה, מובא בפסקי דין רבניים (חלק ג' עמ' 164) פסק דין של ביה"ד הגדול בהרכב הרה"ג: בן-מנחם, הדס, זולטי, המביאים את דעת ספר נתיבות משפט על רבינו ירוחם ספר מישרים (נתיב כג), שבמקום שיש מחלוקת בין הפוסקים אם הבעל יכול לחייב את אשתו לדור עמו במקומו, שאם הבעל שהוא מוחזק בממון יכול לומר קים לי ולא יפרע כתובתה, וז"ל: "ואפשר עוד דאפילו לא תפסה, מכל

מקום כיון שהכתובה שחייב לה הוא ודאי והפסד הכתובה הוא ספק, אין ספק מוציא מידי ודאי וזה מקצוע גדול הוא וצריך לפנים".

וכן דעת הבית שמואל, שהאישה היא המוחזקת וידה על העליונה. (כפי שראינו לעיל בבית שמואל סימן קטו וסימן קנד).

לעומתם, דעת הבית מאיר, שהבעל הוא המוחזק בממון וידו על העליונה.

והוסיפו בפד"ר הנ"ל וז"ל: "וגם לדעת הבית מאיר, יתכן לומר, שרק בספיקא דדינא אין להוציא מהבעל הכתובה שהוא המוחזק, כיון שהוא טוען ודאי "קים לי" כדעת הפוסקים שדינה כמורדת והפסידה כתובה, אבל במחלוקת בין הצדדים בקביעת העובדה אם היא מורדת או לא, בזה גם הבית מאיר מודה שמספק היא לא הפסידה כתובתה".

לפי זה יוצא, שבמקרה שלנו, שאף אם נאמר שיש ספק במציאות האם צדקה האישה בתלונתה במשטרה, ולא הפסידה כתובתה, כי האישה מוחזקת בכתובה יתכן וגם הבית מאיר יודה שלא הפסידה כתובתה.

עייין בספר עזר משפט (לגר"א גולדשמידט זצ"ל, חבר ביה"ד הגדול, סימן ז): "יוצא, לדעת החמדת שלמה והחזון איש, כי בכל מקום אשר ספק הוא אם אישה מפסידה כתובתה מדין מורדת, אם לאו, אין היא מפסידה, ומוציאים מהבעל, אף על פי שהוא מוחזק, כי אין ספק פטור מכח תקנה או מכח קנס, מפקיע חיוב ודאי, הבא מכח הדין. וכן בתשובת הרדב"ז: "ותו לא אמרינן דבהאי גוונא לא מפקינן ממונא מספיקא, כיוון שהחוב הוא מבורר...". וכאמור לעיל.

לסיכום במקרה שבפנינו יש להסתפק האם האישה מוחזקת בכתובה ועליה להשבע שלא התלוננה לשוא ותגבה כתובתה וכידוע מפשרים ביה"ד בשליש בתמורה לשבועה. ואם הבעל מוחזק בכתובה עליו להשבע ולהפטר והיה עליו לשלם שלישי.

אשר על כן, לדעתי, יש לפשר שהבעל ישלם מחצית מן הכתובה.

(-)הרב אליעזר איגרא

לאור כל זאת, פוסק ביה"ד ברוב דעות

א. ביה"ד דוחה את הערעור של האשה, ומשאיר על כנה את החלטת ביה"ד קמא, שהאשה חייבת לקבל גט מבעלה.

ב. ביה"ד מקבל את ערעור האשה בנוגע לחיוב הכתובה, ואם ברצון הבעל לגרש את אשתו, עליו לשלם לה את כל הסכום שנקבע בכתובה, הן את עיקר הכתובה והן את התוספות השונות שנכתבו בכתובתה.

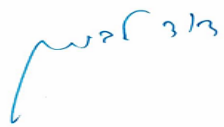
ג. תביעת האשה לתשלום פיצויים בנוסף לדמי הכתובה נדחית.

ניתן לפרסם בהשמטת פרטי הצדדים

ניתן ביום ד' בניסן התשע"ו
(12/04/2016)

הרב אליעזר איגרא - דיין

הרב דוד דב לבנון - דיין

הרב דוד ברוך לאו - דיין

העתק מתאים למקור

בנימין שונם
המזכיר הראשי

נחתם דיגיטלית ע"י הרב דוד דב לבנון בתאריך 12/04/2016 11:18